29.3.2021

Talousvaliokunta 30.3.2021, HE 39/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi liikkumisvapauden ja lähikontaktien väliaikaisesta rajoittamisesta

Kansantaloudelliset vaikutukset

Sulku- ja rajoitustoimien seurauksena kaikkien toimialojen tuotanto supistuisi rajoitusperiodin aikana. Tuotannon kasvun arvioidaan hidastuvan 1,3 prosenttiyksikköä. Jos kolmen viikon sulku ajoittuu vuoden 2021 ensimmäiselle neljännekselle bkt supistuisi 2,3 % edellisen vuoden vastaavaan verrattuna, kun VM:n joulukuun ennusteen mukaan bkt supistuu 0,9 %.

Jos tuotanto palaa sen jälkeen joulukuun ennusteen tasolle, niin bkt kasvaisi 2,1 % vuonna 2021, kun VM:n joulukuun ennusteen mukaan bkt kasvaa 2,5 % vuonna 2021.

Työllisyysvaikutukset suhteessa bkt:n muutoksiin. Laskelman mukaan työllisyys supistuisi 0,7 % vuonna 2021, kun joulukuun ennuste oli -0,3 %.

Sulkutoimista aiheutuva BKT:n kasvun hidastuminen ja työllisyyden heikkeneminen heijastuisi julkiseen talouteen heikompana verotulojen kasvuna sekä kasvaneina työttömyysmenoina. Julkisen talouden rahoitusasema heikkenisi perusuraan verrattuna 0,2%-yksikköä eli noin 0,5 mrd. euroa. Julkisen talouden velkasuhde nousisi hieman korkeammalle tasolle.

Oletuksia

Laskelma perustuu oletukseen 3 viikkoa kestävästä sulusta ja alueellisti puolet väestöstä kattavasta alueesta. Oletetaan, että toimialoilla tuotantoa säilyy samassa suhteessa, kuten kävi vuoden 2020 toisen neljänneksellä. Täten sulusta tulevat taloudelliset vaikutukset ovat merkittävästi pienemmät kuin, jos sulku pysäyttäisi tuotannon täysin.

Laskelmassa oletetaan, että sulku- ja rajoitustoimet vaikuttaisivat voimakkaammin kaupan, teollisuuden ja rakentamisen tuotantoon kuin keväällä. Oletetaan, että kaupan tuotannosta säilyy noin 80 % rajoitustenkin alla. Keväällä 2020 kaupan tuotannosta säilyi 98%. Kuljetuksen tuotannosta jäisi jäljelle noin 50 %, kun keväällä kuljetukset toimivat 78 prosentin tasolla. Joukkoliikenteen menetykset arvioidaan nyt suuremmiksi.

Laskelmassa oletetaan, että alueiden välinen toiminta ei vaikutta maantieteellisen sulkualueen ulkopuolelle jäävän tuotantoon tällä ajan jaksolla, vaan siellä tuotanto kehittyy ennustetun mukaisesti. Tämä tuo laskelmaan alasuuntaisen riskin.

Talousarviovaikutukset

Hallituksen esityksessä todetaan, että liikkumisrajoitusten yritysvaikutusten arvioidaan vaihtelevan suuresti toimialoittain. Jos yritysten katsotaan tarvitsevan tukea joustamattomien kustannustensa kattamiseen rajoitusaikana, olisi yritysten määräaikainen kustannustuki sopivin instrumentti. Tukea ei voi ennalta määritellysti kohdentaa johonkin tiettyyn toimialaan (kuten toimitilojen sulkemisesta maksettava korvaus), sillä rajoitukset eivät johda suoraan toimipisteiden sulkemiseen ja rajoitusten vaikutukset toimialoilla ovat vaikeasti ennakoitavissa. Yritysten liikevaihdon laskuun perustuva kustannustuki olisi sen vuoksi sopivin väline. Keväällä 2020 maksettiin kustannustukea maalis-toukokuun tukikaudelta 123 milj. euroa. Tämän jälkeen kustannustukea on kehitetty laajemmaksi, joten vastaava liikevaihdon vähenemä johtaisi nykytilanteessa suurempaan tuen

kokonaismäärään. Jos nyt eduskunnassa käsittelyssä olevan kustannustuen kolmannen hakukierroksen jälkeen tulisi mahdollisten liikkumisrajoitusten ajalle uusi kustannustuen tukikausi tai muu yritystuki, vaatisi se vastaavaa lisämäärärahaa tämän vuoden lisätalousarvioon.

Rajoituksista poliisille aiheutuvien kustannusten on arvioitu HE:ssä olevan noin 590 000 euroa viikossa. Arvio on suuntaa antava ja perustuu tehtyihin oletuksiin muun muassa valvonnan laajuudesta. Kolmen viikon rajoituksista aiheutuisi tällöin noin 1,8 milj. euron lisäkustannukset, mikä on kustannuksina karkeasti samaa suuruusluokkaa kuin mitä poliisille korvattiin vuosi sitten Uudenmaan sulusta aiheutuneista menoista aiheutuen. Poliisille valvonnasta aiheutuvat lisämenot tulee käsitellä lisätalousarviomenettelyssä.

Viranomaisasioinnin salliminen

Esityksessä säädettäisiin (3 § 2 mom. 3 kohta), että välttämätön liikkuminen olisi mahdollista henkilökohtaista läsnäoloa edellyttävän viranomaisasioinnin toteuttamiseksi. Muilta osin viranomaisasioinnista ei esityksessä säädetä.

Viranomaisasiointia koskevan kohdan sanamuoto poikkeaa sisältölaajuudeltaan ja perusteiltaan esimerkiksi kohdasta 2, jonka mukaan liikkuminen on mahdollista, jos se on välttämätöntä pankissa asioimiseksi sekä postin ja muiden lähetysten noutamiseksi ja lähettämiseksi. Esitetyssä pykälässä ja sen perusteluissa on pankkiasioinnin osalta otettu huomioon mahdollisuus asioida paikan päällä, jos kyky hoitaa asiaa digitalisesti on rajoittunut.

Viranomaisasiointia koskevalle poikkeukselliselle sanamuodolle ei esitetä HE:ssä perusteluja. Toisin kuin esim. pankkiasioinnin osalta, kohta 3 vaikuttaa viittaavan vain asiointiin, jota ei lakisääteisesti voi hoitaa muutoin, kuin paikan päällä (esim. oikeudenkäynnit, vihkimiset). Sanamuoto ei, toisin kuin esim. pankki- ja postiasioinnin osalta on säädetty, vaikuta mahdollistavan asiointia sen vuoksi, että hallinnon asiakas ei henkilökohtaisesta tilanteestaan johtuen osaa tai muuten kykene hoitamaan asiaansa sähköisesti.

Valtiovarainministeriö esittää harkittavaksi, että välttämättömän viranomaisasioinnin turvaamiseksi ja oikeudenmenetysten estämiseksi selkeytetään viranomaisasiointia koskevaa lainkohtaa. Jotta asioinnin välttämättömyysedellytyksiä tulkittaisiin yhdenmukaisesti, valtiovarainministeriö ehdottaa, että esityksen 3 § 2 mom. 3 kohdasta voitaisiin poistaa sanat ”henkilökohtaista läsnäoloa edellyttävän” jolloin lakiin jäisi vain ”viranomaisasioinnin toteuttamiseksi” yhdenmukaisesti esimerkiksi pankkiasioinnin kanssa.

Tämän muutetun sanamuodon voi katsoa kattavan myös oikeuden liikkua tilanteessa, jossa se on välttämätöntä laissa tai asetuksessa asiakirjojen jättämiselle tai oikeustoimiin ryhtymisille säädetyn määräajan noudattamiseksi. Olisi perusteltua, että kyseinen sanamuoto mahdollistaisi selkeästi myös oikeuden noutaa ja toimittaa paperisia asiakirjoja viranomaisen kirjaamoon, mikä olisi lakisääteisten määräaikojen noudattamisen osalta tärkeää.

Edellä kuvatun lainkohdan tarkennuksen ei arvioida lisäävän liikkumista merkittävästi, mutta se estäisi mahdolliset oikeudenmenetykset. Viranomiset rajoittavat poikkeusoloissa muutenkin asiointia tapahtumaan pääsääntöisesti henkilökohtaisina ennakolta varattuina aikoina. Lisäksi kaikkea sallittua asiointia joka tapauksessa koskee esitetyn 2 §:n mukaisesti välttämättömyyskriteeri, jota kuvataan perusteluissa näin:

> ”Tietyissä tilanteissa voi kuitenkin esimerkiksi olla mahdollista hoitaa asia verkossa asiointina tai etäpalveluna, jolloin liikkuminen ei olisi välttämätöntä. Toisaalta, jos henkilöllä ei ole tosiasiallista mahdollisuutta tai kykyä hoitaa asiaa verkossa, ei häneltä voida edellyttää verkkoasioinnin ensisijaisuutta. Arvion tekeminen siitä, onko verkkoasiointi mahdollista, jäisi henkilön omaan harkintaan. Toisaalta, jos esimerkiksi jokin 5 kohdan mukainen opiskeluun osallistuminen on järjestetty etäopiskeluna, ei liikkumisen välttämättömyydeksi voisi esittää opiskeluun osallistumista.”

Finanssineuvos Jukka Railavo
Budjettineuvos Lauri Taro
Hallitusneuvos Janne Öberg